

„Pouštní bouře“ vrátila do něho sebevědomí a sebedůvěru, jež Američané ztratili ve vietnamské válce. Tuto změnu nelze odečíst z výkladu zahraniční politiky Spojených států na konci 20. století.

Jestliže druhou polovinu studené války lze v obecných termínech charakterizovat jako období, ve kterém se dvě nukleární supervelmoci snaží vypořádat s ohromným destruktivním potenciálem, který jim skýtají jejich jaderné zbraně, Petr Vilímek dotahuje tyto snahy v Bushově administrativě do konce: START I a START II se staly realitou se zbytky, o nichž se dohodli skoro o deset let později Putin a Bushův syn. Vilímek zasadil tato jednání do širšího rámce vztahů mezi Spojenými státy a Ruskem. V pocitu zvýšené bezpečnosti Clintonova administrativa formulovala „novou“ doktrinu obranné strategie, jejíž oběti se staly výdaje na obranu – pouze 3 procenta HNP. Vilímek věnuje pozornost kritikům tohoto přístupu, kteří brali v potaz, zdali složení a výzbroj amerických ozbrojených sil budou vyhovovat podmínkám konfliktů na začátku 21. století.

V roce 2003, dva roky po publikaci těchto studií, se nejpálčivější a nejkontroverznější otázkou mezinárodní politiky stala otázka zbraní hromadného ničení a jejich zničení. Ani Rojčik, ani Kuchyňková, ani Vilímek ji neminuli ve svých studiích devadesátých let minulého století.

Mojmír Povolný

Vít Hloušek, Lubomír Kopeček (eds.):

RUDÍ A RŮŽOVÍ.

Transformace komunistických stran

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university, Brno 2002, 280 stran

Recenzovaná publikace patří do celé série prací z dílny Mezinárodního politologického

ústavu MU věnované problematice politických stran a stranických systémů zemí středovýchodní Evropy. Tentokrát se autoři zaměřili na skupinu nástupnických uskupení bývalých vládnoucích komunistických „státostran“ (*Parti-Etat*) rovněž bývalého sovětského bloku. Výjimkou je jeden „reprezentant“ západní Evropy, konkrétně italský (post)komunisté, jejichž analýza je do publikace zařazena hned v úvodu. Editoři si uvědomují eventuelní kontroverze, které by mohly ze zařazení kapitoly o Itálii do sborníku věnovaného středovýchodoevropským zemím vyplynout, a proto se o tomto kroku zmiňují v předmluvě a vysvětlují ho. Domnívám se, že lze souhlasit s jejich tvrzením, že dříve či později bude nutné začít analyzovat politiku v zemích středovýchodní a západní Evropy dohromady (někteří autoři tak již činí). Který okamžik je pro tento krok vhodný (už nastal, eventuálně kdy nastane?) by bylo na dlouhou metodologickou diskusi, jejíž zahájení či vedení samozřejmě nemůže být cílem této stručné recenze. Nedávné diskuse na půdě Mezinárodního politologického ústavu MU, které proběhly v rámci dvou seminářů věnovaných právě problematice politických stran v našem regionu, ukázaly, že tato otázka je velmi komplikovaná a svým způsobem kontroverzní. Hledání odpovědi na otázku jak zkoumat středo-východoevropské politické strany, je nesmírně složité a dlouhotrvající.

Publikace *Rudí a růžoví*... není první prací vydanou Mezinárodním politologickým ústavem MU týkající se komunistických/postkomunistických stran ve středovýchodní Evropě. V roce 2000 vyšel sborník v editorství J. Holzera *Komunistické strany v postsovětských stranicko-politických soustavách* (MPÚ MU, Brno), jehož název dostatečně objasňuje jeho obsah (recenze viz *Politologický časopis* č. 4/2000, str. 406–407). Recenzovaná publikace je rozsáhlejší a tematicky pozměňená, takže se nejedná o již jednou vydané staré texty prošlé aktualizací. Jiný je také autorský kolektiv. Předložená práce se

skládá z jedenácti kapitol (včetně předmluvy), které se až na jednu věnují jednotlivým zemím a konkrétním (post)komunistickým politickým stranám. Jedná se o Itálii (M. Strmiska), Německo (PDS) (J. Olsen), Česko (M. Mareš), Slovensko (L. Kopeček), Polsko (P. Kowal), Maďarsko (L. Benda), Litvu (V. Hloušek), Ukrajinu (A. Minajev) a Bulharsko (R. Gonda). Onou výjimkou je první kapitola, kterou napsali editoři sborníku V. Hloušek a L. Kopeček. Tato teoretická část pojednává o problematice vymezení a typologizace postkomunistických stran. Autoři se zde mj. zajímavým způsobem vypořádávají s terminologickým problémem, jak tyto strany vlastně nazývat. Kritizují přílišné používání slova „postkomunistická“, výraz „neokomunistická“ znamená něco jiného a pojem „exkomunistická“ je podle nich problematický. Navrhují používat výraz „nástupnická strana“, o kterém se domnívají, že nejlépe vystihuje podstatu věci. To není jen slovíčkáření, jak by se na první pohled mohlo zdát. Správná terminologie dokáže při politologickém výzkumu objasnit mnoho meritorních problémů (viz klíčové práce G. Sartoriho). Hodí se i v běžném jazyce. Česká žurnalistika a publicistika dnes a denně názorně předvádí, jak lze příliš častým a neodůvodněným používáním některých termínů (např. fašista, totalitní apod.) úplně zlikvidovat jejich skutečný smysl a význam.

Kapitoly věnované konkrétním stranám v jednotlivých zemích jsou převážně deskriptivního charakteru a většinou mají (ne všechny) podobnou strukturu. Věnují se vývoji stran, jejich postavení ve stranických systémech, programu a ideologii. Editoři si v některých případech pozvali na pomoc zahraniční autory. Záměr to je jistě dobrý. Lze předpokládat, že kdo jiný by měl lépe znát například ukrajinskou problematiku, než ukrajinský badatel. Výsledek ale, jak se ukazuje, nemusí být vždy stoprocentní. Zatímco čeští autoři standardně velmi dobrou práci, úroveň textů

zahraničních autorů kolísá. Kapitola o německé PDS Jonathana Olsena (z informace o autorech není jasné, odkud pochází, působí na universitě ve Wisconsinu) je velmi zajímavá a kvalitní. Kapitoly o polských postkomunistech (Paweł Kowal) a Socialistické straně Ukrajiny (Andrej Minajev) jsou horší. Bohužel patrně nejvíce utrpělo Polsko. Nejedná se jen o to, že autor (Paweł Kowal) je evidentně historik, což je vidět na jeho přístupu (svůj text omezuje na čistou deskripci vývoje polských komunistů/postkomunistů v 80. a 90. letech) a vesměs nepolitologické literatury, kterou využívá. I takový přístup může být užitečný a podnětný. Problematická jsou některá (nikoliv politologická) hodnocení faktů. O mnohých autorových hodnotících soudech by se dalo dlouze diskutovat. Holé tvrzení, že „návrat postkomunistů k moci umožnil Lech Wałęsa, který předčasně rozpustil první demokraticky zvolený Sejm“ (str. 151), je přinejmenším zavádějící. Programová teze SLD ze samého počátku 90. let hovořící o tom, že vstup Polska do NATO by vyžadoval změnu jeho charakteru, protože jeho podstata je spojena s érou vojenské a politické konfrontace ve světě, může vyvolat náš souhlas či nesouhlas, ale její označení jako „groteskní“ (bez bližšího vysvětlení), přičemž onu „grotesknost“ „...je možné ponechat bez komentáře...“ se do odborného textu nehodí (str. 152). Tvrzení, že v období vlády koalice SLD a PSL (Polská lidová strana) v letech 1993–97 docházelo k „opětovné „peerelizaci“ poměrů“ (výraz „peerelizace“ je odvozen od zkratky PRL /Polska Rzeczpospolita Ludowa/ a v polském kontextu znamená návrat před rok 1989) je minimálně přehnané (str. 152). Chybné vyhodnocení výsledků komunálních voleb z roku 1990 na str. 150 svědčí o autorově nepochopení principů tehdejšího volebního systému. Textu rovněž uškodil špatný překlad. Z polštiny otrocky přeložená sousloví jako například: „hořkým ovocem tohoto stavu“ (str. 140), „sejmový zákon“ (str. 149), „vojvodských sejmíků“ (str. 156), apod., svědčí o ne

příliš kvalitní práci překladatele a redakce. Zvlášť pikantní je „boj na hoře“ (str. 153, 158). Ve skutečnosti se má jednat o „válku nahore“ („wojna na górze“ / „wojna“ znamená válka, boj se polsky řekne „walka“) a ne o ozbrojené střetnutí na nějakém kopci. (Tímto pojmem se označují ostré konflikty mezi prezidentem L. Wałęsou a vůdci pravicových postsolidaritních stran na počátku 90. let – byly to konflikty mezi politickou elitou, proto ono označení „na hoře“.)

V recenzi na Holzerův sborník *Komunistické strany v postsovětských stranicko-politických soustavách* (Politologický časopis č. 4/2000, str. 406–407) jsem vyzdvihl tematickou a obsahovou ucelenost a koncepčnost publikace. Nezbyvá než tento soud nyní zopakovat. Editoři V. Hloušek a L. Kopeček se evidentně snažili této koncepčnosti dosáhnout a recenzovaná publikace je s ohledem na toto kritérium zdařilá. Sympatické a důležité je úsilí editorů o překonání čistě deskriptivního přístupu a pokoušení se o nalezení odpovědí na otázky spojené s výzkumem nástupnických stran bývalých komunistů v teoretické a komparativní rovině (první kapitola). Publikace tak přináší nejen množství užitečných informací (jistě se stane často používaným materiálem pro studenty a nejen pro ně), ale také mnoho podnětů k dalšímu zkoumání politických stran ve středovýchodní Evropě. Nelze jinak než recenzovanou publikaci všem zájemcům doporučit a těšit se na další práce s účastí stejných autorů týkající se politických stran a stranických systémů zemí středovýchodní Evropy, které již ostatně budou v době publikování této recenze dávno na světě.

Michal Kubát

Vladimíra Dvořáková:

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ: SPOLEČNOST A POLITIKA

Libri, Praha, 2002, 298 stran

Zvláště od konce druhé světové války jsou Spojené státy americké dominantní silou ve světě. Od zániku jeho jediného soupeře, Sovětského svazu, jsou USA jedinou supervelmocí – dá se říct i hypervelmocí. Jeden Australan tento stav správně interpretoval, když o fiasku v průběhu amerických prezidentských voleb v roce 2000 (jako parafrázi toho, co řekl Clemenceau o generálech ve válce) řekl, že úřad amerického prezidenta je tak významný pro svět, že bychom neměli volbu nechat výlučně na Američanech – všichni na světě by proto měli mít právo volit.

Tato poznámka není zamýšlena jako laciná triumfálnost, nýbrž jako způsob zvýraznit, jak obrovský význam tato země v současnosti představuje pro celý svět a jak důležitou roli bude hrát též v budoucnosti. Proto, aby člověk měl alespoň obecnou informovanost o aktuálních událostech na světě, jsou naprosto nezbytné kritické, úplné a vyvážené informace o této zemi, o jejích politických procedurách a o vlivech na rozhodování jejích vůdců. Například se nabízí otázka, proč se prezident Bush domnívá, že navzdory jasnému ustanovení v Ústavě o pravomoci Kongresu vyhlásit válku a zřejmým mezinárodním závazkům USA, má oprávnění válčit s Írákem i bez souhlasu Kongresu a OSN. Aby bylo možno nalézt správnou odpověď, je nutno znát americké politické instituce a jejich historický vývoj.

Přesto je typické, že všeobecná známost o USA zůstává spíše na úrovni stereotypů, týkajících se populární kultury a globalizace (tzv. mcdonaldizace) a tyto stereotypy dávají dojem extrémně homogenní společnosti, kde všichni mají stejné chování a myšlenky. Naštěstí V. Dvořáková ve své nové knize usiluje o to, aby tyto stereotypy korigovala, a to tím,